

Prevenca a eliminácia extrémizmu v radoch mládeže

Radana Monišová

Jedno kliknutie. To je „vzdialenosť“, ktorú musíme prekonať, aby sme získali prístup k informáciám na internete. Vymoženosti súčasnej doby nám prinášajú množstvo výhod, no nesú so sebou aj isté riziká. Topíme sa v neustálom príleve informácií, ktoré sa vďaka technológiám a predovšetkým sociálnym médiám šíria rýchlejšie ako kedykoľvek v histórii ľudstva. Mnohé z nich však nie sú založené na pravde a sú značne ovplyvnené subjektívnymi pohľadmi autora, ktorý ich predkladá. Týmto vzniká mix neoverených a zavádzajúcich informácií a názorov, ktorý môže mať pri absencii kritického myslenia vážne dôsledky pre spoločnosť, ako aj pre demokraciu. Súčasťou tohto mixu je veľmi často tzv. hate speech (nenávistná reč), následky ktorej sú priam nebezpečné.

Jednou z ľahko ovplyvniteľných kategórií ľudí, na ktorú môžu mať dezinformácie negatívny dopad, sú práve mladí ľudia. Oni sa neustále pohybujú v online svete a poznatky nadobudnuté z internetu sú kľúčové pre formovanie ich postojov v politicko-spoločenských otázkach. Zopár nepravdivých článkov na pofidérnych Facebook stránkach a v konšpiračných pseudo-médiách negatívne namierených proti demokratickým hodnotám či určitým skupinám obyvateľstva úplne stačí na vznietenie iskry nenávisťi či dokonca sympatií k extrémizmu. Faktorov, ktoré môžu k tomuto procesu dopomôcť je bohužiaľ oveľa viac. Jedným z nich môže byť, okrem rodinného zázemia a vplyvu kamarátov, napríklad školské prostredie. Dokážeme však využiť práve toto prostredie v prospech predchádzania či úplnej eliminácie extrémizmu v radoch mládeže?

Každá osobnosť sa prirodzeným vývojom určito formuje. Všetci to poznáme, každý sme si tým nejako prešli. Mladý človek, dieťa či adolescent, už od útleho veku pozoruje okolie, vytvára si rôzne väzby a postupne si nachádza v ľuďoch okolo seba vzory. S formovaním osobnosti v období dospievania mám obzvlášť podnetnú skúsenosť. Výpoveďou o tom sú nasledovné riadky. Mohlo by sa zdať, ako keby ich písala iná osoba, nie je to však pravda.

Bolo to na začiatku roka 2017. Po mesiacoch tápania v hlbokých konšpiračných a antisystémových vodách online priestoru som dospela k rozhodnutiu, že kontaktujem koordinátora mládežníckej organizácie istej extrémistickej politickej strany s tým, že by som sa chcela k ich činnosti pridať. Reálne som tento proces, na moje šťastie, nikdy nedokončila. Stalo sa tak najmä po negatívnych reakciách môjho okolia, nesúhlas mi dávala pociťiť hlavne širšia rodina, známi i cudzí ľudia na sociálnych sieťach. Celkom vo mne rezonovala aj skúsenosť zo školského prostredia, kedy som na hodine mala so svojou vyučujúcou menšiu výmenu názorov ohľadom politického diania a úprimne povedané, prehrala som na plnej čiare, aj keď som si to vtedy pripustiť nechcela.

Tieto udalosti bezpochybné prispeli k zmene mojich myšlienkových pochodov, no hlavným spúšťačom zmeny bolo práve vzdelávanie sa. Vo vlastnom záujme som začala veľa čítať - napríklad o témach ako fungovanie EÚ a jej inštitúcií, čo som predtým kategoricky odmietala. Keďže som navštevovala strednú odbornú školu, občiansku náuku sme mali minimálne. Moje sebazvedľovanie mi však dávalo motiváciu rozširovať svoje obzory ďalej

a tak som sa zapojila do Olympiády ľudských práv, ktorá mi (okrem iného) otvorila dverka k mnohým ďalším príležitostiam.

Čo však bolo najdôležitejšie, že som časom získala úplne novú perspektívu – na míle vzdialenú od tej predchádzajúcej. Keď sa na to obdobie pozerám spätne, rozhodne sa za extrémistku v tom čase nepovažujem. Ja som totiž o všetkých tých konšpiráciách a klamstvách presvedčená nikdy nebola – šírila som názory iných hlavne preto, lebo išli „proti prúdu“. Presne toto vnímam ako prípad mnohých mladých ľudí. Sympatie k extrémizmu sa u nich prejavujú najmä z dôvodu nevedomosti, recesie či rebelantstva a preto by sme mali byť s ich paušálnym nálepkovaním veľmi zdržanliví. Netvrdím tým, že sympatizovanie s extrémizmom je akceptovateľné. Či už sú to sympatie alebo jasné extrémistické prejavy, ani v jednom prípade nie je nikdy nič vopred stratené a oba javy je možné eliminovať. Za kľúčovú tu však považujem včasnú systematickú prácu s mládežou predovšetkým v školskom prostredí – využívaním vyučovacieho procesu alebo zapájaním sa do programov ako už spomínaná Olympiáda či Ambasadorská škola Európskeho parlamentu a podobne.

V kontexte vyučovacieho procesu si dovoľím povedať, že hodina občianskej náuky týždenne nestačí. Zo zistení prieskumu Centra vedecko-technických informácií SR z roku 2017 vyplynulo, že sympatizanti extrémistických skupín boli evidovaní najmä na stredných odborných školách. (Pozri PÉTIOVÁ, M.: Prejavy extrémizmu v školskom prostredí. Výskyt prejavov extrémizmu v školskom prostredí z pohľadu pedagógov (článok). Bratislava : CVTI SR, 2017). Daný prieskum taktiež potvrdil, že pedagógovia SOŠ sa s prejavmi extrémizmu stretli vo výrazne vyššej miere ako pedagógovia gymnázií či spojených škôl. Práve odborné školy majú nižšiu dotáciu predmetov, kde sa študenti učia o témach ako EÚ, demokracia a právny štát. Určite stojí za zváženie úprava učebných osnov, kde by bolo vhodné zakomponovať zvýšenú pozornosť multikultúrnej výchovy a problematike menšín; alebo aspoň kompenzovať nižšiu dotáciu týchto predmetov diskusiami na spoločensko-politické témy s relevantnými hosťami. Prostredníctvom takejto činnosti na pôde škôl môžeme dosiahnuť rozvoj kritického myslenia, ktoré je pri eliminácii extrémistických sympatií zásadné. Kritické myslenie v kontexte získavania informácií je vo všeobecnosti považované za schopnosť nepodliehať prvému dojmu. Myslieť kriticky však neznamená automaticky popierať fakty z princípu univerzálnej skepsy a preto sa musí klásť dôraz na overovanie pravdivosti informácií.

Čo sa týka samotnej prevencie, aj tu zohráva nemenej dôležitú rolu poznanie a informovanosť. Je však nutné zdôrazniť, že viac poznatkov sa nemusí vždy rovnať vyššej miere tolerantnosti a racionálnosti. Ja sama som dosahovala výborný prospech, a aj napriek tomu, hoci to nikto nečakal, som sa na určité obdobie zaradila medzi „nich“. K predchádzaniu extrémizmu prispievajú všetky vyššie spomenuté prostriedky, no osobne si myslím, že ak sa bavíme o stredných školách, nemali by sme sa strániť politickej diskusie. Medzi mladými na Slovensku dlhodobo dominoval nezáujem o politické dianie a jednou z príčin mohla byť aj všeobecná mienka, že politika do škôl nepatrí. Ja si však myslím, že práve otvorená diskusia na politické témy môže pomôcť pri eliminácii politickej negramotnosti, ktorá je častým dôvodom podpory extrémistických a antisystémových hnutí vo voľbách. Samozrejme, politická reklama a využívanie tohto priestoru na priame navádzanie k podpore určitých strán je nepripustné.

Úloha školy v procese prevencie a eliminácie prvkov extrémizmu je nesporne významná. Netreba si však pod týmto predstavovať len memorovanie informácií. Z vlastnej skúsenosti viem, že veľký význam majú aj komplementárne školské aktivity. V neposlednom rade je súčasťou zmeny aj ľudský faktor, v tomto prípade pedagógovia. Oni, ale koniec koncov všetci, ktorí trávajú čas s mladými ľuďmi, by im mali dostatočne prízvukovať nebezpečenstvo, ktoré extrémizmus predstavuje – ohrozuje demokraciu, jej princípy a hodnoty, no predovšetkým ničí životy ľudí, ktorých diskriminuje a na ktoré útočí. Nemali by sme preto zabúdať na slová Voltaira: „Tí, ktorí ťa prinútiť veriť absurditám, môžu ťa prinútiť podieľať sa na zverstvách.“